

הלכות פסח סימן תסט תע

ביאורים ומוספים

שלא לאוכלו בשני הלילות, ואפילו אם מתחילה בישלו את הבשר במים ורק לאחר מכן עשאוהו צלי קדר.

[משנ"ב סי' לח]

משום ספקה, כקר דשו בו רבים ושמר פתאים הי"י.

33) ולקבוע זמן לניתוח דחוף או התרמת דם הדופה לצורך פיקוח נפש בערב יום טוב, הורה הגריש וואזנר (מבית לוי קובץ בענייני ניסן עמ' לו) שאף שיותר הדבר על כל פנים כדאי להימנע מכך, ומימ בבדיקת דם רגילה שאין מוציאים אלא מעט דם אין חשש.

סימן תע

שהבכורות מתעניין בערב פסח

[משנ"ב סי' א]

זכר לנס שפעולו מופת בכורותי.

1) ובטעם הדבר שבשונה משאר מקומות לא עושים כאן שמחה לפרסם ולהודות על הנס, אלא מתענים בזכר לנס, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ב תשובה א) שמי שמעשה לו נס הרי מנבים לו מזכירותיו, ולכן הבכורות שנעשה להם נס מיוחד מתענים כנגד מיעוט הזכויות [וראה בח"י החתם סופר (פסחים קח, א) שכתב שנראה שבכורי בני ישראל התענו במצרים בערב פסח כדי שלא ימותו בעותם בלילה עם המצרים, וכן כל אב התענה בשביל בנו בכורו הקטן שלא ייעמש בעון אביו, ולכך זה מתענים הבכורות גם במנינו].

[משנ"ב סי' ב]

שפפת בכורות היתה בכללם.

2) ויוצא דופן (הנולד בניתוח קיסרי), הסתפק החק יעקב (סי' ב) אם מתענה, וכתב הכף החיים (סי' ג) שמספק אינו צריך להתענות. מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם יו"ד סי' שה סי' ק, בשם הדברי שאול) שיוצא דופן חייב בתענית בכורות, והגרי"ש אלישיב הורה (הסדר הערוך ה"ב עמ' רפח וח"ג עמ' מד) שיפטור עצמו בסעודת מצה.

וגר צדק שהוא בכור לאביו הנכרי, דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פניה אות ב) שפטור מתענית בכורות [אכן הורה בזה (הסדר הערוך ח"ג שם) שישתתף בסעודת מצה]. וכן כתב בשו"ת שובט הלוי (ח"ח סי' קיז תשובה ב) שמשמעות דברי הפוסקים שהוא פטור, שהרי אפילו ביוצא דופן הסתפקו הפוסקים, וכל שכן גר שנחשב כקטן שנולד, אך למעשה כתב שיש טעם לתעניתו, כיון שמי שהיה מתגיר במצרים לפני מכת בכורות כדאי היה ניצל ממנה, ולכן מספק לא יאכל סעודה אלא רק מיני תרומא, כדעת הסוברים שיוצא בזה ידי תענית זו [ראה משנ"ב להלן ושע"ה צ"ע סי' ו].

[משנ"ב שם]

אף-צ"ל פי שגם קהם היתה המקה. וקבא אסר נקלים צריך להתענות, דקרי בכור לנחלה.

3) ובטעם הדבר כתב הלבוש (סי' א), שעיקר תענית הבכורות הוא רק מנהג, ולא נהגו להחמיר כל כך מפני שהמכה הכתובה בתורה בפירוש היתה רק על הבכורות, ולכן לא נהגו להחמיר בזה גם על גדול הבית.

4) ואף אם יבא ראש הנפל כשהוא חי, מבואר בשו"ע (ח"מ סי' רעז סי' א) שהבא אחריו נחשב כבכור לנחלה [ואף אם כולו יצא חי, דעת הסמ"ע שם (סי' יג) והשי"ך שם (סי' א) שהבא אחריו בכור לנחלה, וראה פתחי תשובה שם (סי' ג) בשם החתם סופר]. אמנם, אם לאב זה כבר נולד וידו בן קיימא מאשה אחרת, כתב השו"ע הרב (סי' ב) שהבן מאשה זו שבא אחר נפלים אינו צריך להתענות, שהרי אף לנחלה אינו בכור.

סימן תסט

שלא ליחד בשר לפסח

[משנ"ב סי' א]

הינו לכתחלה, אכל בדיעבד אין לאסור הפשר באכילה.

1) ובטעם הדבר שיותר בדיעבד, כתב הערוך השלחן (סי' א) שהכל יודעים שאמר כך משום שכן דרך לשון בני אדם.

[שעה"צ סי' א]

דלא קפ"ח ומגן אבתים ופ"י ת"ש שמתקירין בדיעבד.

2) ואף לדעת המחמירים בזה, כתב השו"ע הרב (סי' ב) שמימ מותרת הבחמה בהנאה, שבין שאין האיסור אלא משום מראית העין בלבד, אין אוסרים משום כך בהנאה.

[משנ"ב סי' ב]

דיקדוקו שהקדישו ממיים לקנות מקדמו קרבן פסח.

3) ואף בכל ימות השנה, כתב הדעת תורה (יו"ד סי' ה טוף סי' א) שאסור לומר כן, ואפילו מיד לאחר הפסח אסור.

[משנ"ב שם]

דמה שנוהגין לוטר בלשון אשכנז 'בשר זה על פסח', אפילו אמר כן בגדי נטלה, ליפא קפידי.

4) ולפי זה, כל שניכר בסגנון לשונו שכונתו לצורך יום טוב של פסח ולא לצורך קרבן פסח, כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ב דבר הלכה אות ב) שיותר, ולכן בלשון יידיש, שכשמוכרים את שם החג מבטאים 'פסח' בעיריה תחת הפ"א, ואילו כשמוכרים את שם הקרבן מבטאים 'פסח' בסגול תחת הפ"א, מותר אף לומר בשר זה לפסח [במקום שרגילים בסגנון זה].

[משנ"ב סי' ה]

רוצה לומר, לצלותו שלם, ראשו ובריו.

5) ובטעם הדבר, כתב השו"ע לקמן (סי' תש ט"א) לענן איסור אכילת שח צלוי כולו כאחד בליל הפסח, שנראה באוכל קדשים בחוץ.

[משנ"ב שם]

והנה לקמן בסימן תעו קבאר האסור על אכילתו ואפלו צלאו כמה זמים מקדשם.

6) ובשר עגל ועוף, כתב השו"ע שם (סי' ב) שאף על פי שאין קרבן הפסח בא מהם, מימ כיון שטעונים הם שחיטה, אסור לאכול מהם צלי במקום שנהגו שלא לאכול צלי בליל פסח.

ולענן צלי קדר, כתב במשנ"ב שם (סי' א) שבארצות אלו נוהגים

באר הטולה עח

א תיקרא זרב פסחים גי' ב פרוש רש"י שם והרמ"ש שם ג טור ד' שם פקדא אצטמו ד' שם פקדא זרב פסח א טור פ' שם טפסת סופרים פ' אצטמו ב שם פ' שם אבי טעורי' וטעורי' ט' מוני ב' פ' שם טפסת אצטמו' ד' שם ספי אגדה

הלכות פסח סימן תסט תע

תסט שלא ליחד בשר לפסח, ובו סעיף אחד:

א (א) אסור לומר (ב) על שום (ג) [ב] בהמה, בין טיה בין בשחטה, (ג) 'בשר זה לפסח', לפי שנגרף שהקדישו מחיים לקרבן פסח ונמצא אוכל קדשים בחוץ, (ד) 'אלא יאמר בשר זה ליום טוב': הנה וגדו מקלס (ה) (פרוש, שלם על ראשו ועל פניו ועל קרבו), אף-על-פי שלא פירש ואמר 'בשר זה לפסח', אסור לעשותו (טו) גדלקמן ריש סימן תע. י' אכל (ו) מתר לומר 'חטים אלו לפסח':

תע שהבכורות מתענין בערב פסח, ובו ג' סעיפים:

א (א) הבכורות מתענין בערב-פסח, (ב) בין בכור מאב בין בכור (ג) [ב] מאם. יגוש מי שאומר

שערי תשובה

[א] בהמה, עב"ט. ע"י מ"ש א"י בכ"ש בחדושי פסחים דף נג שכתב לישב לשבת ה"ח, וע"ן שכתב הגדו מקלס אין אסור כ"א לאכלו גלילי-פסחים שנגרף דלשם פסח תאכל לה, ואי שביק לה למחר תלומא אוקרא ליה (ה"ל) אע"פ שעלה כליל-פסח בשחטה מקלס אין חשש רק על האכילה. ע"ש. וע"ן בשמחה-החדשה סימן ה דאפילו באומר בשעת שחיטה לשם פסח, היא ספרת מדאוקרא רק מדרבנן אסור. ע"ש ובה"ש סי"ב ב' וע"ן בשו"ת חפ"ז ב"י סימן י"ב כמי שראה אצל הקצב גדי שחוט ואמר אל הקצב בסמך אתה נתון הנהבן-פסח זה, תמקל לא הפסיד. וע"ן בנפתי-יחזקאל סימן י"ח שהאר"י להוכיח להאומר בשר זה לפסח מתר בדיעבד באכילה קצת הש"ו ושי"ן. ע"ש:

[ב] מאם. עב"ט. וכתב בש"י ח"א סימן י"ז: מי שזולד לו בן בכור גלילי י"ה, אם נילד קדם תצות לקח חוב האב להתענות עבדו אבל אחר הוציא לקח אינו מתענה. פ"ן שהמענין הוא זכר להצלה בכורו: יקראל ועל אלו שזולדו אחר תצות לא יקח תצות אף בכבוד מצדו, ונביא ראה מריש אבל רש"י: ותי' פת"י שנתקן כ"ו וכתב ביום הכה"י כ"ו, אפר רבי יוסף אע"פ שהיה פת"י חלילה להוסיף המה מפרשת

רפג: לא יאמר פסח טרם פסח. פירוש'למי: רשע זה הוא אומר מה העבדה מושב המנהג שאי"ן וזכרין פנה. ע"ש:

[ג] מאם. פ"ן דהוי עכ"פ בכור או לנתלה או לפטר רחם לפדיון, ובה"ש פ"ן ב"א רפ"ן ונבא אחריו דלא הוי בכור הן לנתלה והן לפדיון אם צריך להתענות, ע"י. וכתב בהשוכה מהר"ל סימן י"ד דבכורים פתחים הלויים

משנה ברורה

לומר 'הילך מעות הללו וקנה לי בהם בשר לפסח'. ואם אמר 'קנה לי בהם בשר על פסח', מתר, וכו"ל: (ד) 'אלא יאמר וכו'. דהנהגה פשוטה היא לשמולח: (ה) פרוש, 'שלים וכו'. ורצה לומר, לזולתו שלם, ראשו וכו"ו. (ו) בערב-פסח אחר תצות או גלילי-פסח. והנה לקמן בסימן חנו מבאר האסור על אכילתו ונאפלו עלאו כמה במים מקד"ם, וכאן באר שגם (י"א) עשינו בנמן פסח אסור, פ"ן שישאפו פ"ן צלית הפסח ממש: (י"ב) מתר לומר 'חטים אלו לפסח'. דכ"ן דלא דמי גלל לקדשים, לא אמרין שמקדישן למכרן ולקנות פדמיהן פסח, אלא פננתו לומר: אצניעם ואשמרם מידי חמוץ לאכלן בפסח:

א (א) הבכורות מתענין. זכר לזכ (ב) שצולדו מופת בכורות: (ב) בין בכור וכו'. שמכת בכורות היתה ככללם, פדאיתא במדרש. (ג) ומכל מקום לגדול הבית לא העריכו להתענות אף-על-פי שגם בהם היתה הפסחה. והבא אחר נפלים צריך להתענות, דהוי בכור לנתלה. וכל זה דוקא בגופל ודאי, (ג) אבל כמי שזולד אחר פ"ת-שעה, אף-על-פי שמת תוך שלשים, אין צריך להתענות. ובכורים כהנים ולויים צריכים ג"כ

שער הצייון

(ל) ח"א דאם, וכן כתב הפרי"מג"ם: (ב) עלת-שבת ושי"ך ביהודה-דעה ושי"ך והקיעקב ונפתי-יחזקאל ופארמר-זכ"י. וכן הביא בבכ"י י"ו סף בשם הראשונים, דלא כב"ח ומגן-אברהם ופרי חדש שמתמירין בדיעבד: (ג) מגן-אברהם והג"א: (ג) מגן-אברהם וישב רב"י השלחן-ערוך המקשים: (ד) ולא יוכלו לתלות שפדה אותו כשאר קדשים דמים, דכ"ן שראוי להיות קדוש קדשת הגוף, נתקדש ואין לו פדיון [מ"א]: (ה) מהר"ל: (ו) אלתו ופ"א: ומה שאין פ"ן ג"כ חטים דצריכין שמינה מחמירין, אמרין דמנטרא לפסקא קאמר ולת"י מקלינן פהו, כמו שכתב מהמבר: (ז) הקיעקב: (ח) והוא ד"ן אם אפר פ"ן פלשו"הקדש [מ"ב וחי"א]: (ט) פוסקים בשם ר"ש'למי: (י) אחרונים: (יא) ט"ז ושי"א. ולשו"ן הנ"מ"א שס"ם גדלקמן ריש סימן תע"ו אע"י קדקדק פ"ל-פ"ן [מ"א]: (ב) טור: (ג) שם: (ד) דגול מרכבה ובאר היטב:

באר היטב

(ב) בהמה, ומהר"ל אסור אפלו עוף כל שבמיתו טעון שחיטה, ונחמא ונתה הוא שהקמיר, כי מדיקא אין אסור אלא בכור הקרב עליגבי סמכת, ספ"ח ומ"א. וא"ו כתב דאפלו כהנים וכו"ו אסור, דאפשר שהקדישן לדמי מדאמר לפסח, משא"כ ג"כ חטים דצריכין שמינה אמרין דמנטרא לפסחא קאמר, ע"ש. וקדעבד אם אמר בשר זה לפסח, כתב ספ"ח דאסור אף בהנאה, ע"ש, וקאמת דכ"ן עצמו סותרים למ"ש פ"ד סימן ה, ע"ש. והע"ש והע"ז מתירין אף באכילה, וכ"כ הט"א בשם הש"ך, אף שס"ם: וצ"ע, דהא ספ"ח מביא ראיה מקמרא שאין עליה השוכה, לכן נ"ל דבגדו וטלה יש להחמיר בדיעבד ובשאר בשר אין להחמיר, עכ"ל הט"א. והח"י כתב: נ"ל שהסמכת שאר אחרונים דאין לאסור כלל בדיעבד וכל שלא התנוה בדרך השתמדין אין בכורו כלום. ע"ש. ופ"ן בפ"ח ובתשובת שבות-יעקב ח"ב סי"ד. וכתב הט"א: מה שנהגין לומר בליא בשר זה על פסח ליבא קפידא, דאם איתא שהקדישן הל"ל בשר זה לפסח, וכן סמכת לומר פ"ן ואין מקפידין. וכתב הר"קם סימן הזאת לכם, מה טרם זה, עכ"ל. והח"י

(ג) מאם. פ"ן דהוי עכ"פ בכור או לנתלה או לפטר רחם לפדיון, ובה"ש פ"ן ב"א רפ"ן ונבא אחריו דלא הוי בכור הן לנתלה והן לפדיון אם צריך להתענות, ע"י. וכתב בהשוכה מהר"ל סימן י"ד דבכורים פתחים הלויים

משום ספנה, בכר דהוי בו רבים ושטר פתאים ה"ו, (ג) ונאפלו בערב שבועות התיר באכילה רבה כשצויו הרופאים בחלי שיש בו ספנה, אבל בלאו הכי לא:

א (א) אסור לומר וכו'. הינו (ב) לכתחלה, אבל בדיעבד אין לאסור הכשר באכילה: (ב) על שום פהמה וכו'. הינו, (ג) אפלו הוא קטן וגם אינו גדו וטלה, דלא הוי לפסח, גם-כן אסור, דנתקדוהו (ג) שהקדישו מחיים לקנות מדמיו קרבן-פסח, (ד) ובשואכלו נראה פאוכל קדשים בחוץ. ועל-פ"ן לא יאמר לתברו 'צלה לי זרוע לפסח'. והנה מלשון הסמכת משמע דדוקא בהמה, שהוא מין הקרב על-גבי המזבח, ויש פוסקים שמתמירין גם על (כ) עופות (ו) נדגים, דאפשר שהקדישן לדמי מדאמר 'לפסח'. והנה אף שהרבה מקלין בנה וסבירא להו כדעת הסמכת, (ו) מקל מקום לכתחלה טוב לנה שלא לומר 'לפסח'. וכתבו האחרונים, דמה שנהגין לומר (ח) פלשו"ן אשכנו 'בשר זה על פסח', אפלו אמר פ"ן בגדי וטלה, ליבא קפידא, דאם איתא שהקדישו הנה לה לומר בשר זה לפסח: (ג) 'בשר זה לפסח'. והוא הדין (ט) שאסור לאדם

